

JULKAISEMATON

Mikko Kesä, tutkija,

Mikko Kesä Oy

PAIKKA AUKI -AVUSTUSOHJELMA TARJOAA TULOKSEKKAITA JA TEHOKKAITA TYÖLLISTÄMISRATKAISUJA SEKÄ LISÄÄ KOKONAISHYVINVOINTIA

Paikka auki on sosiaali- ja terveysministeriön avustusohjelma, jonka tavoitteena on tarjota mahdollisimman monelle vaikeasti työllistyvälle henkilölle työsuhte sosiaali- ja terveysalan järjestössä. Ohjelman avulla edistetään vaikeasti työllistyvien henkilöiden työelämävalmiuksia sekä jatkotyöllistymismahdollisuuksia. Avustettavat työtilaisuudet on tarkoitettu joko työelämän ulkopuolella oleville alle 30-vuotiaille tai osatyökykyisille, jotka voivat olla kaikenikäisiä. Avustusta saavat sosiaali- ja terveysalan järjestöt. Nykyinen ohjelma käsittää vuodet 2018–2022. Tätä edeltävän vuosina 2014–2017 toteutetun ohjelman avulla järjestöihin palkattiin yli 800 eri henkilöä.

Ohjelma saa vuosittain valtionavustusta sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEAn kautta. Nykyisen ohjelman vuosittainen avustus vaihtelee vuodelle 2021 esitetystä 5,7 miljoonasta 8,3 miljoonaan (v. 2020). Keskimäärin määräraha on ollut nykyisessä ohjelmassa noin 7 miljoonaa vuosittain. Koordinaatiorahankkeen kustannukset avustuspöytä on noin 5 %. Koordinaatiorahankkeesta vastaa Nuorten Ystävät ry.

Kukin avustettava järjestö saa enintään 50 000 euron vuosittaisen avustuksen. Tämä on tarkoitettu yhden henkilön työllistämiseen aiheutuviin palkkakustannuksiin sivukuluineen sekä esimerkiksi mentoroinnin kustannuksiin. Keskimäärin avustussumma on kuitenkin ollut tätä enimmäismäärää pienempi, 35 500 euroa.

Avustusta saaneita järjestöjä on keskimäärin 178 vuosittain. Avustusta hakeneista keskimäärin noin puolet ovat saaneet avustuksen. Uusia toimijoita on hakijoita joukossa ollut keskimäärin noin neljännes. Vuosina 2020 ja 2021 hakijamäärät olivat 1,5-kertaiset ohjelman kahteen ensimmäiseen vuoteen nähden. Osa järjestöistä on saanut avustuksen useampana vuonna ja aiempina vuosina sama järjestö on voinut saada avustusta myös useamman kuin yhden työntekijän palkkaamiseen.

Kukin avustettava järjestö saa pääasiassa yhden henkilötyövuoden kustannukset käsittävän avustuksen, jolla he palkkaavat yhden henkilön järjestönsä. Jotkut työntekijöistä ovat osa-aikaisia. Jos työsuhte on keskeytynyt vuoden aikana, tilalle on tyypillisesti palkattu uusi henkilö. Yhden henkilötyövuoden mittaisia työsuhteita on 59 %, joista valtaosa on kokoaikaisia. Joukossa on myös mm. oppisopimustyösuhteita, joiden kesto on 2–3 vuotta. Yli vuoden kestäviä työsuhteita on 22 % tapauksista.

Työllistetyt työllistyvät sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleishyödyllisiin tehtäviin valtakunnallisiin ja alueellisiin järjestöihin. Työtehtävät ovat vaihtelevia yleishyödyllisen järjestötoiminnan avustavista tehtävistä, viestintään, ohjaustyöhön ja asiakaspalveluun sekä toimitilojen ylläpitotehtäviin.

Ohjelman tuloksellisuudesta

Paikka auki -ohjelman koordinaatiohanke seuraa järjestöjen työllistämisen tuloksellisuutta eri näkökulmista pääasiassa työntekijöille ja työnantajille toteutettavilla kyselyillä. Vaikka mielipiteisiin pohjautuvat arviot voivat sisältää vastauksia, epätarkkuuksia tai yli- tai alitulkintaa, parantaa kyselyiden luotettavuutta tässä tapauksessa niiden systemaattisuus ja toistettavuus sekä moninäkökulmaisuus. Työntekijät saavat kyselyn kaksi kertaa vuodessa ja kerran työsuhteen päättymisen jälkeen, jos ovat antaneet luvan tämän jatkokyselyn lähettämiseen. Työnantajille lähetetään ainakin yksi kysely, aiemmin kyselyjä oli kaksi. Osa kysymyksistä esitetään samoina molemmille vastaajaryhmille. Kyselyjen vastausprosentti on korkea. Yksi syy tälle voi olla se, että vastaaminen toteutuu anonyymisti. Kyselyjä laajempaa työsuhteiden tulosten seuranta tai kontrollointia ei ole tehty. Yksi syy tälle voi olla siinä, että toimintamalli koordinaatiohankkeesta järjestöjen suuntaan halutaan pitää hallinnollisesti matalana.

Ohjelman tuloksellisuutta voidaan ensisijaisesti peilata suhteessa sen tavoitteisiin. Ohjelmalla on pyritty ja sillä pyritään luomaan mahdollisimman paljon työtilaisuuksia vaikeassa työmarkkina- asemassa oleville osatyökykyisille sekä nuorille. Pääasiassa tähän tavoitteeseen vaikuttaa vuosittain myönnettävä määrärahan suuruus: Mitä enemmän määrärahaa on käytössä, sitä enemmän järjestöjen hakemuksia voidaan hyväksyä ja henkilöitä työllistää. Vuosittaisen määrärahan suuruuteen koordinaatio-ohjelma tai järjestöt eivät suoraan voi vaikuttaa, vaan se riippuu jaettavissa olevasta STEA-avustusten kokonaismäärästä.

Ohjelmalla sekä koordinaatiohankkeella ja välillisesti myös avustusta hakevilla järjestöillä on kuitenkin useita keinoja vaikuttaa työtilaisuuksien määrään. Vaikutuskeinoja ja niiden tuloksia ovat mm:

- Ohjelma on tavoittanut hyvin järjestötoimijat. Rahoitus- ja työllistämismalli on myös koettu järjestötyönantajien näkökulmasta helpoksi. Tästä on seurannut mm. se, että hakijoita on vuosittain ollut runsaasti ja hakijakunta on myös uusiutunut ja kasvanut. Koska kilpailu avustuksista on hyvää, **ohjelmaan varattu avustusmäärä on saatu vuosittain käytettyä täysimääräisesti ja avustuskohteita on voitu myös valikoida.**
- Ohjelmarahoitukseen sisältyvän koordinaatiohankkeen hallinnointi- ja koordinoitibudjetti on kohtuullinen, keskimäärin 5 % ohjelman vuosittaisista kokonaismenoista. Myös työllistämiseen muotoiltu malli keskimäärin 35 500 euron työllistämisen avustuksesta sekä tähän liittyvästä työllistymistä tukeva mentoritoiminta **kanavoituvat taloudellisesti ja tehokkaasti työllistämiseen.**
- Työllistettyjen taustadatan perusteella työllistäminen **kohdentuu hyvin sellaiseen kohderyhmään**, johon ohjelman varat on suunniteltu. Asiakasprofiili muistuttaa pitkälti samaan kohderyhmää, jotka työttöminä työnhakijoina olisivat oikeutettuja julkisten työvoimapalveluiden mukaisiin tehostettuihin tukitoimiin, kuten korotetulle palkkatuelle. Poikkeus julkisiin työvoimapalveluihin nähden Paikka auki -ohjelmassa on mm. siinä, että työsuhteisiin voidaan palkata myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät välttämättä saisi julkisten työvoimapalveluiden mukaisia palveluita tai ovat esimerkiksi työvoiman ulkopuolella. Malli saattaa tehdä Paikka auki -ohjelmasta tästä syystä sekä työllistetyille että työnantajajärjestöille joiltain osin **suoraviivaisemman**, kuin julkisten työvoimapalveluiden kautta työllistäminen. Suoraviivaisuudesta puolestaan voi syntyä **tehokkuushyötyä, joka näkyy esimerkiksi työsuhteiden käynnistymisen viiveiden lyhenemisenä.** Tukea tälle näkökulmalle tulee järjestötyönantajapalautteesta, jonka mukaan ohjelma koetaan helpoksi ja joustavaksi.
- Työtilaisuuksien määrään voidaan vaikuttaa myös työsuhteiden keston kautta. Suurempi määrä työllistettyjä saataisiin, jos määräraha käytettäisiin nykyistä useammalle eri henkilölle esimerkiksi lyhentämällä työsuhteen vuosittaista kestoja ja/tai käyttämällä laajemmin osa-

aikajärjestelyjä. Ohjelma on kuitenkin omaksunut pikemminkin päinvastaisen toimintamallin: työsuhteet ovat lähtökohtaisesti julkisia työvoimapalveluilla tarjottavia palkkatukityösuhteita pidempikestoisia. Työsuhteiden laatua ja kestoja ohjaa tässä mielessä enemmän se, että vakautetaan työllistettävän työmarkkina-asema pitkäaikaisemmin ja panostetaan mielekkäiden jatkopolkujen löytymiseen. Valitusta toimintamallista seuraa kuitenkin se, että **eri henkilöille mahdollistetut työllistämismäärät ovat vähäisemmät, kuin vastaavilla julkisilla panoksilla tyypillisesti tuotetut julkisten työvoimapalveluiden palkkatukivolyymit**. Tämä on tärkeä vertailukohta hankkeen työllistämismallin ja tuloksellisuuden osalta lyhyempiin työllistämismalleihin.

Ohjelman toisena päätavoitteena on siis edistää työllistettyjen työelämävalmiuksia ja jatkotyömahdollisuuksia. Järjestötyönantajille työsuhteiden jälkeen tehdyn kyselyn perusteella jatkotyöpaikka on löytynyt peräti noin 42 %:lle työntekijöistä. Tulokset ovat vuosina 2018 ja 2019 rahoitettujen työsuhteiden keskiarvo. Kun ilmoitettuja siirtymiä verrataan työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastossa järjestötyönantajien tarjoamien julkisten työvoimapalveluiden mukaisten palkkatukityöpaikkojen siirtymiin, ovat Paikka auki -ohjelman tulokset 27 prosenttiyksikköä korkeammat. Vastaaviin siirtymiin yltää työnvälitystilastoissa vain yksityisissä yrityksissä toteutetut palkkatukijaksot. Seurantamenetelmät näissä kahdessa tilastossa ovat erilaiset, mutta lopputulemiin niillä ei arvioida olevan merkittävää eroa.

Vastaavalla ajanjaksolla keskimäärin 17 prosenttia työntekijöistä jatkoi opintojen pariin työsuhteensa jälkeen. Koulutussiirtymiä voidaan pitää ainakin esi- ja osatuloksena sille, että koulutuksiin hakeutuneet henkilöt parantavat edelleen omia työelämävalmiuksiaan sekä asemaansa työmarkkinoilla, jatkotyöllistyvät ja yltävät laadukkaampiin työsuhteisiin.

Työntekijäkyselyiden perusteella saadaan laajemmin ja yksityiskohtaisemmin tietoa työelämävalmiuksien parantumisen osatekijöistä. Neljänä eri ajanjaksona toteutusta yhteensä 325 työntekijävastauksesta koostuvan yhteenvedon mukaan 16 % työntekijöistä ilmoittaa työkokemuksensa vahvistumisesta, 18 % itsevarmuutensa parantumisesta ja 21 % myönteisistä hyvinvointivaikutuksistaan.

Nämä kyselytulokset vaikuttavat melko vaatimattomilta verrattuna työnantajien esiin nostamiin hyötyihin sekä siihen nähden, miten suuri osa työntekijöistä saa esimerkiksi jatkotyöllistymispaikan tai hakeutuu koulutukseen. Vaatimattomia tuloksia voi osaltaan selittää se, että työntekijäkyselyiden vastausajankohta ajoittuu työsuhteen jälkipuoliskolle eri vaiheissa, ei kuitenkaan, kun työsuhde on päättynyt. Tässä työtilanteessa kaikki laadulliset vaikutukset työvalmiuksien, osaamisen ja hyvinvoinnin lisääntymisestä eivät välttämättä ole vielä tunnistettavissa. Toinen mahdollinen selitys tuloksille on se, että vaikutukset voivat olla vastaajille piileviä (latentteja), tunnistamattomia tai vaikeasti nimettävissä.

Parantuneesta taloudellisesta tilanteesta mainitsee 25 % työntekijöistä. Tuloksessa voi olla jonkin verran edellisessä kappaleessa kuvattua aliarviointia. Se tuo kuitenkin esiin myös uuden huomioitavan tulosnäkökulman: Merkittävä osa, 40 %, työntekijöistä tulee Paikka auki -työhön työelämän ulkopuolelta, esimerkiksi sairausseläkkeeltä tai kuntoutustuelta. Heillä tämä työsuhde ei välttämättä muuta ansiotasoa tai nosta sitä. Merkittävää onkin, että heistä huomattava osa silti valitsee työllistyä Paikka auki -työsuhteeseen. Tämä olisi merkittävä tulos mm. työllisyysasteen ja nk. kannustinloukkujen laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Ohjelman tuottamista kyselytuloksista käy ilmi myös se, kuinka suuri merkitys järjestöille itselleen on avustuksen myötä saadusta lisähenkilöstöstä. Työnantajat mainitsevat uusien henkilöiden tuovan mukanaan uutta osaamista. Lisäksi järjestöt ovat saaneet uutta ymmärrystä työllistettävien

tarpeista. Työn merkityksellisyyttä myös arvostetaan: ohjelma mahdollistaa sen, että järjestö itse osallistuu työllistämiseen ja tätä kautta yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun. Lähes kaikki työnantajat pitävät Paikka auki -työntekijöitään ja heidän osaamistaan merkityksellisenä osana järjestötoimintaansa. Näiden vastausten perusteella voidaan edelleen olettaa, että ohjelman myötä rahoitetulla lisätyöpanoksella on ollut merkitystä myös järjestöjen tuottamaan arvoon ja panokseen asiakkailleen, yhteisöilleen ja yhteiskunnalle. Tätä voidaan pitää ohjelman merkittävänä liitännäistuloksena.

Työllisyys- ja talousvaikuttavuus

Paikka auki -ohjelman työllisyys- ja talousvaikutuksia voidaan lähteä johtamaan ohjelman tuottamien kvantifioitavissa olevien tulosten avulla. Näitä tuloksia ovat edellisessä luvussa kuvatut työpaikkamäärät, työpaikkojen luonne sekä työllisyysirtymät. Tulokset on liitettävä myös sellaiseen kontekstiin, jossa niille voidaan etsiä verrannollisuutta muista vastaavista toimenpiteistä.

Ohjelman työllistämistoimintaa voidaan sekä sen tavoitteidensa että toimintamallinsa perusteella liittää osaksi työttömyyden vähentämisen, työllisyyden edistämisen sekä aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpidekokonaisuutta. Tämä siitäkkin huolimatta, että sen rahoitus ja ohjaus tulee sosiaali- ja terveysministeriöstä – julkisten työvoimapolitettien toimeenpanon ulkopuolelta. Vastaava STM-vetoinen iso kansallinen työllisyysshanke on ollut mm. valtakunnallinen työpätkkikokeilu. Se saavutti hyvät tulokset ja vaikutukset.¹

Työttömyyden ja aktiivisen työvoimapolitiikan kustannuksista ja vaikuttavuudesta on hyvää viimeaikaista tutkimuskirjallisuutta. Arvioita esimerkiksi nuorten syrjäytymisen kustannuksista on esitetty monessa eri tutkimuksessa ja tutkimusartikkelissa². Työttömyyden laajoja kustannuksia käsittelee mm. Alasalmi ym. 2019³ ja tätä näkökulmaa laajentaa edelleen Ralf Sund tutkimusartikkelissaan Sitran julkaisussa⁴. Korkeatasoisia johtopäätöksiä työvoimapolittisten toimien vaikuttavuudesta esittää myös Antti Kauhanen Alasalmen ym. vuonna 2020 julkaistussa tutkimuksessa⁵.

Alasalmen ym. vuoden 2019 tutkimuksessa on niin kutsutulla Sisu-mikrosimulaatiomallilla tuotettu useiden eri olettamien kautta laskelmia julkistaloudellisista vaikutuksista erilaisten työnhakija-asiakasryhmien siirtymisestä työttömyydestä töihin. Laskelmat vaihtelevat melko suuresti esimerkiksi sen perusteella, mikä on työttömyyden vaikeusaste ja tausta, henkilön perhetilanne, asuinpaikkakunta sekä työllistymismalli ja -palkka. Tähän analyysiin on hyödynnetty kahta tutkimuksen esimerkkilaskelmaa: Ensimmäinen esimerkkitapaus on keskiarvohenkilö, joka valikoituu 10 000 tarkasteluhetkellä (2016) vaikeammin työllistyvän joukosta kokoaikaiseen vuoden mittaiseen työsuhteeseen. Toinen verrokki puolestaan on pitkäaikaistyötön keskiarvohenkilö, joka työllistyy kokoaikatyösuhteeseen.

Työttömyyden laajat yhteiskunnalliset kustannuksen ryhmän ”10 000 vaikeimmin työllistyvää” keskiarvotapauksessa on 9204 euroa (nettovero negatiivinen) vuodessa. Tämän tilastohenkilön vaihtoehtoinen tila työllisenä tuottaisi julkistaloudelle 5368 euron positiivisen nettoveron. Kokonaisvaikutukset saadaan laskelmalla työttömyyden ”säästö” lisäämällä siihen työllisyyden tuotto: summa on 14572 euroa. Toisessa pitkäaikaistyöttömien esimerkissä vastaavat luvut ovat

¹ Valtakunnallinen työpätkkikokeilu: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/72188>

² Esim. Valtiontalouden tarkastusvirasto (2007). Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007, Hilli, Ståhl, Merikukka, Ristikari (2017). Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 6/2017

³ Työttömyyden laajat kustannukset yhteiskunnalle: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-645-4>

⁴ Laskelmia osaamisen kehittämisen vaihtoehtokustannuksista, Ralf Sund <https://www.sitra.fi/julkaisut/milla-hinnalla/>

⁵ Työpolitiikka ja työllisyysaste: Tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-951-6>

11684 ja 7546 – yhteensä 19230. Pitkäaikaistyöttömien korkeampaa vaikuttavuutta ensimmäiseen ryhmään nähden selittää pääosin kaksi tekijää. Alasalmi ym. käyttää vaihtoehdoisen työllisyystilan määrittelyyn ko. kohderyhmän tilastollista työttömyysaika per vuosi. Ensimmäisellä ryhmällä se on 8,6 kk ja pitkäaikaistyöttömillä se on 11,8 kk. Jälkimmäisen ryhmän osalta työllistymistila on siis 3,2 kk pidempi ja tätä kautta työllistymisvaikutukset on laskettavissa laajempina. Pitkäaikaistyöttömät ovat myös selkeästi ensimmäistä ryhmää korkeamman työttömyysturvan piirissä, tyypillisesti ansiopäivärahalla, kun taas ensimmäinen ryhmä on todennäköisimmin joko peruspäivärahalla tai työmarkkinatuella.

Vaikka näiden kahden esimerkkiryhmän typologia eroaa Paikka auki -työntekijöiden taustasta jonkin verran, voidaan suuntaa antavasti päätellä, että työelämän ulkopuolisten henkilöiden sosiaaliturvaprofiili julkistaloudellisessa mielessä muistuttaa esimerkkitapauksista läheisimmin pitkäaikaistyöttömän ja muiden asiakkaiden puolestaan 10 000 vaikeimman työllistyvän profiilia. Asiakkaat jakaantuvat Paikka auki -työhön keskimäärin 40/60. Paikka auki -työntekijöiden keskimääräiseksi vaikuttavuusprofiiliksi voidaan tämän perusteella johtaa painotettu keskiarvo 16435,20 euroa. Alasalmen ym. vaikuttavuusarvio ei pidä sisällään kaikkein laajimpia yhteiskunnallisia vaikutuksia, joita mm. Sund artikkelissaan esittelee. Näitä ovat esimerkiksi kulutuksen verotulo tai työllisyysvaikutuksia tai työvoimapalveluiden tai muiden sosiaalipalveluiden kustannuksia tai kustannussäästöjä.

Kun Alasalmen esimerkkilaskelmiin lisää julkisen työllisyyspanoksen käyttäen Paikka auki -ohjelmasta keskimääräistä avustusta 35 500 euroa / henkilö / vuosi, on suora talousvaikutus työllistymisvuonna noin 19 000 euroa negatiivinen. Tämä laskelma ei kuitenkaan kerro ohjelman lopullisista julkistalousvaikutuksista, mutta osoittaa millä julkisella tukitasolla tämän kohderyhmän työllistäminen olisi Alasalmen ym. laskelmiin nähden kustannusneutraalia: noin 45 % tukitasolla. Kustannusneutraliteetti edellyttäisi siis, että loppuosaa työllistämisen kustannuksista ei edes epäsuorasti rahoitettaisi julkistalouden piiristä. Tällä tukiprosentilla olisi varsin epätodennäköistä ajatella, että järjestöt kykenisivät työtä tarjoamaan tai toisaalta että se kohdentuisi nykyisiin eli kaikkein vaikeimmassa asemassa oleviin kohderyhmiin (vrt. Kauhanen 2020, valikointi).

Toteutunut työllisyys siirtymä on syytä ottaa myös laskelmiin mukaan. Se voidaan arvioida siten, että lasketaan vastaavaa työllisyysvaikuttavuutta seuraaville vuosille sen ryhmän osalta (42 %), jotka pääsevät jatkotyöhön. Oletus on tehty siten, että uusi työpaikka on vastaava kuin Paikka auki -työpaikka (kokoaikatyö). Yhtälö olisi julkistaloudellisesti positiivinen jo 3. vuonna Paikka auki -työsuhteen päättymisvuodesta laskettuna. Tämä edellyttäisi sitä, että kaikkien työllistyneiden työsuhteet jatkuisivat keskeytyksettä 3 vuotta.

Työllisyys siirtymien pidempiaikaista kestoa tai niiden laatua ei voida Paikka auki -ohjelman raportoinnin perusteella todentaa. Tämä tarkoittaa, että edellisessä kappaleessa kuvattu oletus sisältää suurta epävarmuutta ja on todennäköistä, että vaikuttavuusvuotoa esiintyy jonkin verran. Toisaalta voi olla niinkin, että kolmannen vuoden aikana Paikka auki -työn jälkeen tapahtuisi myönteistä työmarkkinakehitystä myös loppuilla 58 %:lla henkilöistä. Tämä myönteinen kehitys voi olla seurausta Paikka auki -työpaikan tuottaman osaamisen ja työkokemuksen myötävaikutuksesta. Nämäkin siirtymät lisäisivät laskennallisia talousvaikutuksia ja taittaisivat ainakin jonkin verran edellä kuvattua vaikuttavuusvuotoa. Mm. Alasalmi ym. (2019) käsittelevät tätä ilmiötä omassa artikkelissaan.

Vaihtoehtoinen näkökulma ja tarkastelutapa talousvaikutusten arviointiin on vertailla Paikka auki -ohjelman tuloksia vastaaviin muihin työllistämistoimenpiteisiin ja johtaa suhteellisista eroista julkistalousvaikutuksia. Tämä tarkastelutapa lähtee olettamasta, että työttömyyden ehkäisy ja

kohdentaminen kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin on osa hyvinvointi- ja yhteiskuntapolitiikkaa, jossa yhteisiä varoja suunnataan yhdessä sovittuihin kohteisiin. Tarkastelutapa ei siis lähde jäljittämään koko investointihyötyä takaisinmaksun näkökulmasta, vaan hyväksyy panostamisen tarpeen ja vakioi tämän. Huomio kiinnittyy enemmän panostusten tasoon, tehokkaaseen käyttöön, kohdentamiseen sekä tuloksellisuuteen. Vertailevaa analyysia voidaan tehdä muihin vastaaviin toimiin nähden yhtä lailla taloudellisin käsittein ja taloudellisia viitearvoja hyödyntäen.

Hyvä vertailukohta Paikka auki -työllistämismallin ja tulosten suhteen on esimerkiksi yhdistystyönantajien JTYP-lain mukainen työllistämismalli. Varsin yleinen käytäntö on, että yhdistykset tarjoavat tässä mallissa työssäoloehdon täyttävää palkkatukipaikkaa asiakkaalle, jossa työllistäminen on työnantajalle kustannusneutraalia. Esimerkkinä käytetään 80 prosentin työaikaa ja 8 kuukauden jaksoa. Kustannusolettama on sama kuin Paikka auki -ohjelmassa, 35 500 euroa vuodessa, jos työ on 100 % ja 12 kuukautta kestävä. Kaavalla $50\,000 \times 0,8 \times (8/12)$ saadaan verrokkimallille julkiseksi panoksiksi noin 18 900 euroa / toteutunut työsuhde. Tämä ei välttämättä ole suora palkkatukikustannus, vaan sisältää myös muuta panostusta järjestöihin, kuten TYPO-avustusta ja/tai kuntien yleis- ja kohdeavustusta. Toimenpidevuoden julkistaloudellinen vaikuttavuus olisi verrokkimallissa vastaavalla kaavalla alennettuna = 8765. JTYP-lain mukaisen yhdistyspalkkatuen tilastollinen siirtymä⁶ pysyviin työsuhteisiin on 15 %. Tällä laskukaavalla verrokkimallilla työllistäminen vaikuttaisi julkistalouteen myönteisesti vasta 7. vuoden jälkeen. Tulos on johdettu olettamalla, että jatkotyöllistyminen tapahtuisi vastaavan kaltaisiin työsuhteisiin (8 kuukautta vuodessa, 80 prosentin työajalla). Mikäli siirtymä olisi kokoaikatyösuhteeseen täydeksi vuodeksi, myönteinen talousvaikutus saavutetaan verrokkimallilla 5. vuoden kohdalla.

Tämäkin arviointitapa sisältää isoja oletuksia, mutta merkitsevää on, että verrokkeja käsitellään samoilla tavoilla. Vertailun perusteella voidaan todeta, että Paikka auki -ohjelma maksaa itsensä takaisin 1,6–2,7-kertaa nopeammin kuin vastaavantyyppinen JTYP-lain mukaiseen työllistäminen. Vaikutusero mallin välillä syntyy siirtymistä. Paikka auki -ohjelmassa se on 27 prosenttiyksikköä verrokkia parempi. Vertailu tuo ainakin esiin sen, että mikäli isompi panostus työsuhteeseen (kesto, laajuus, tuki) johtaa näinkin huomattaviin suhteellisiin tulosparannuksiin, on isommat tukityöaikaiset julkiset satsaukset perusteltuja.

Taloudellisia laskelmia voidaan tässä yhteydessä pitää viitteellisinä. Aineisto tai käytettävissä oleva aikaperspektiivi eivät tässä muodossa mahdollista laskentaa tarkemmalla tasolla. Kauhanen (2020) tuo artikkelissaan esiin lukuisia eri tekijöitä, joita olisi syytä ottaa huomioon, jos laskelmia halutaan tarkemmalle tasolle. Näitä ovat mm. palveluiden lukittautumisvaikutukset, työmarkkinavuoto sekä substituutio- ja syrjäytymisvaikutukset. Näin syvälle mentäessä rekisteriaineiston laatu ja vertailtavuus muuhun aineistoon täytyy olla parempi.

Parhaiten laskelmat palvelevatkin ymmärtämään Paikka auki -ohjelman vahvuuksia ja tunnistamaan hyviä käytäntöjä sekä ymmärtämään mitä näistä seuraa. Kiistatta se, että Paikka auki -ohjelmassa voidaan tehokkaalla rahankäytöllä luoda ehjä, pitkäkestoinen kokoaikatyö, lisää järjestöjen mahdollisuuksia ja motivaatiota tarjota työtä ja näyttää parantavan työllisyssiirtymiä. Tämä on vaikuttavaa julkisten varojen käyttöä.

Yksi laskelmien ulkopuolelle jääneistä isoista tekijöistä on myös työpanoksen arvo ja sen laajempi merkitys. Paikka auki -ohjelmasta rahoitetaan sellaista työpanosta, joka tuottaa

⁶ TEM, työnvälitystilasto 2021

hyvinvointiyhteiskunnalle hyötyä ainakin kahdella tavalla. Tämä analyysi on keskittynyt työllistymisvaikutuksiin. Työllisyyden edistämisen rinnalla voidaan Paikka auki -työn ajatella olevan yhteiskunnan suunnalta tarjottua hyvinvointipanosta kaikkein heikoimmassa työmarkkina- asemassa oleville, erityisesti osatyökykyisille, henkilöille. Tällä työllä on suuri merkitys mm. yksilön kokonaishyvinvoinnin sekä taloudellisen itsemääräämisoikeuden muodoissa. Merkityksellinen toinen vaikutus tulee järjestöille itselleen sekä välillisesti kaikille niille asiakkaille ja lähiyhteisöille, joita järjestöt palvelevat. Rahoituksella aikaansaadaan hyvinvointipanoksia siis laajemmin. Näitä laajempia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia on syytä tarkastella rinnakkain nk. kovempien työllisyyspoliittisten tavoitteiden talousvaikutusten rinnalla. Yhteiskunta ei toimi yritysten tavoin eikä siten kaikkia sen panostuskohteita tulisi arvottaa taloudellisen takaisinmaksun perusteella. Etenkin, koska eri tutkimukset, arvioinnit ja meta-analyysit pääosin päätyvät toteamaan, kuinka monimutkaista, epätarkkaa ja jopa spekulatiivista sekä myös tulkinnanvaraista tämä talousvaikutusten johtaminen lopulta on.

**PAIKKA
AUKI**